

Chojnacki, Jakub

Wybitni Płocczanie : (bene merentes)

Notatki Płockie 20/2-81, 16-18

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Życie Stanisława Zielińskiego jest przepojone duchem poezji dziada jego Gustawa-swobody, jaka towarzyszy „Kirgizowi”, synowi stepów w walce o prawo do wolności, czy w „Pokusach” jeźdźcowi — pędzącemu po stepie aby pomagać swoją mocą tym „co swobód i swej ziemi bronią”.

Stanisław Skalski¹⁾ wspomina, że „Stach Zieliński zawsze imponował nam swoim wyjątkowym entuzjazmem i zamiłowaniem do latania, kochał lotnictwo...” a Bohdan Arct wymieniając jego wyjątkowe cechy charakteru podaje, że był „skromny aż do przesady, nie dbający o awanse i odznaczenia, pod szorstkimi pozorami kryjący złote serce i kryształowy charakter...” I takim pozostanie w naszej pamięci.

W uznaniu wybitnych czynów wojennych kpt. pil. Stanisława Zielińskiego Naczelnym Wódcą Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie gen. Władysław Sikorski nadał mu pośmiertnie w 1942 roku Srebrny Krzyż Virtuti Militari.

ŹRÓDŁA:

1. Stanisław Skalski — „Czarne Krzyże nad Polską” Wyd. MON.
2. Bohdan Arct — „Gasnący wzrok” — WTK nr 39/419.
3. Gustaw Zieliński PIW — Wstęp Janusz Odrowąż-Pieniążek — „Kirgiz i inne poezje”.
4. Elwira Wróblewska — „Józef Feliks Zieliński” — TN — Toruń 1963.
5. Informacje ustne p. Marii Letycji Puzyny i Marii Anieli Koźmińskiej.

JAKUB CHOJNACKI

Wybitni Płocczanie

(bene merentes)

Na bieg dziejów tysiącletniego Płocka miały wpływ wybitne jednostki. Poczet wybitnych Płocczan, po raz pierwszy opracowany przez autora w liczbie 33 osób, przedstawia się następująco (chronologicznie według daty śmierci):

BOLESŁAW III KRZYWOUSTY (1085—1138), urodzony i pasowany na rycerza w Płocku (15 sierpnia 1100), obrońca Polski przed Niemcami, zdobywca Pomorza Zachodniego, zwycięzca w 47 bitwach. Największy rycerz Polski średniowiecznej. Przed śmiercią wydał statut, pierwszą próbę spisane prawa państwowego. Pochowany razem z ojcem (Władysławem I Hermanem) w kaplicy królewskiej katedry płockiej.

ALEKSANDER Z MALONNE (? — 1156), biskup płocki w latach 1129—1156, wsławiony mecenatem artystycznym; twórca ważnego ośrodka sztuki, kultury i rękodziela artystycznego w Płocku. Budowniczy ówczesnie największej w Polsce katedry romańskiej (1130—1144) z drzwiami z brązu — które od około 1400 r. znajdują się w Sofijskim Soborze w Nowogrodzie Wielkim — oraz opactwa kanoników regularnych w Czerwińsku (1145—1155) i częściowo kolegiaty NMP w Tumie pod Łęczycą (1141—1161).

BOLESŁAW II (po 1251—1313), książę płocki od 1262, całego Mazowsza 1294—1313, podjął odbudowę kilkakrotnie niszczonego zamku płockiego. W 1299 r. obronił Płock przed oblegającym go królem Czech Wacławem II. Przeprowadził wykup 12 karczem z rąk kościoła przez miasto, przyczynił się do gospodarczego rozwoju miasta.

ZIEMOWIT IV (1352—1426), książę płocki

i mazowiecki kontrkandydat Władysława Jagiełły do ręki Jadwigi i tronu polskiego, później ożeniony z Aleksandrą — siostrą króla Władysława Jagiełły; wódz rycerzy płockich pod Grunwaldem.

ALEKSANDRA (? — 1434), siostra króla Władysława Jagiełły, żona księcia płockiego Ziemowita IV, a poprzez swą córkę Cymbarkę — babka cesarza Fryderyka III Habsburga. Za swą hojność dla Uniwersytetu Jagiellońskiego wpisana w poczet jego honorowych studentów. Nazywana „matką biednych i sierot”. W 1405 r. ufundowała w Płocku istniejący do dziś szpital (św. Trójcy).

WŁADYSŁAW I (1398—1455), książę płocki i części Mazowsza, kontrkandydat Kazimierza Jagiellończyka do korony polskiej, gospodarny rządca i prawodawca Mazowsza. W 1435 r. nadał miastu pełne prawo chełmińskie.

JAN ALANTSEE (?—1553), aptekarz, burmistrz Płocka, zasłużony dla miasta, m. in. założeniem wodociągów.

KAJETAN MORYKONI (1774—1830), rektor Szkoły Wojewódzkiej Płockiej w latach 1819—1830 (obecnego Liceum Ogólnokształcącego im. Marszałka Stanisława Małachowskiego), wybitny pedagog, założyciel w 1820 r. Towarzystwa Naukowego w Płocku i jego kierownik (sekretarz).

FLORIAN KOBYLIŃSKI (1774—1843), generał, wybitny uczestnik powstania kościuszkowskiego i wojen napoleońskich, w latach 1816—1831 prezes Komisji Wojewódzkiej Płockiej, zasłużony dla rozwoju miasta i województwa płockiego.

WINCENTY HIPOLIT GAWARECKI (1778—1852), prokurator i prezes trybunału plockiego, najczynniejszy członek Towarzystwa Naukowego w latach 1820—1830, regionalny historyk Płocka i Mazowsza.

EDWAD JURGENS (1827—1863), działacz społeczny i młodzieżowy, jeden z przywódców społeczeństwa polskiego przed powstaniem styczniowym, zmarł w więzieniu w cytadeli warszawskiej.

WITOLD ZGLENICKI (1848—1904), „polski Nobel”, inżynier-geolog odkrywca bogatych terenów naftowych na Kaukazie, „ojciec nafty bakińskiej”, pionier wydobycia ropy naftowej z dna morskiego, twórca fundacji służącej rozwojowi nauki polskiej w okresie zaborów.

WŁADYSŁAW FIGIELSKI (1889—1919), uczestnik strajku szkolnego w 1905 r., najzdolniejszy uczeń prof. Henri Poincaré na Sorbonie, nauczyciel matematyki — fizyki, rewolucjonista, jeden z bohaterów Rewolucji Październikowej w Azji Środkowej, pierwszy przewodniczący Rady Komisarzy Ludowych Turkiestanu (uczczony wraz z 13 komisarzami pomnikiem w Taszkencie — ówczesnej stolicy Turkiestanu).

MICHAŁ SYNORADZKI (1860—1922), powieściopisarz i publicysta, redaktor wydawnictw, napisał m. in. cykl opowiadań i powieści historycznych z dziejów Płocka i Mazowsza, „mazowiecki Kraszewski”.

SZYMON KOSSOBUDZKI (1896—1934), działacz niepodległościowy Polskiej Partii Socjalistycznej, prześladowany przez carat — emigrował do Brazylii (1907 r.), współzałożyciel Uniwersytetu Parańskiego w Kurytybie, profesor — chirurg znany z nowatorskich operacji serca, literat, tłumacz, postępowy społecznik i publicysta, jeden z najwybitniejszych działaczy Polonii Południowo-Amerykańskiej.

ESTERA GOLDE-STROŻECKA (1872—1938), lekarka, wybitna działaczka polskiego i międzynarodowego ruchu robotniczego, żona działacza tegoż ruchu Jana Strożeckiego. W latach międzywojennych współpracowniczka Janusza Korczaka i członek zarządu Wydziału Kobiecego Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Polski.

JULIAN LESZCZYŃSKI-LEŃSKI (1889 — 1939), uczestnik strajku szkolnego w 1905 r. działacz polskiego i międzynarodowego ruchu robotniczego, więziony przez władze carskie, uczestnik Rewolucji Październikowej, w latach 1929—1938 sekretarz generalny KC KPP, od r. 1929 członek Prezydium Komitetu Wykonawczego Międzynarodówki Komunistycznej.

MIROSLAW ZDZIARSKI (1892—1939), uczestnik strajku szkolnego w 1905 r., działacz ruchu robotniczego, więziony przez carat, uczestnik Rewolucji Październikowej, działacz PPS-Lewicy a później KPP, przywódca klasowych związków zawodowych w Polsce i w ruchu międzynarodowym, publicysta i literat.

ANTONI JÓZEF MICHALSKI (1867—1940), inżynier-technolog, działacz społeczny i niepodległościowy PPS, zesłany w głąb Rosji w latach 1895—1899, więzień twierdzy Petropawłowskiej. Działacz Polskiej Macierzy Szkolnej, komisarz ludowy w Płocku na przełomie 1918—1919, prezydent miasta w latach 1919—1926, prezes Towarzystwa Technicznego w Płocku w latach 1928—1937.

EUGENIUSZ PRZYBYSZEWSKI (1889—1940), uczestnik strajku szkolnego w 1905 r., nauczyciel, historyk i działacz polskiego ruchu robotniczego, więzień caratu. Należał do PPS-Lewicy. Prześladowany przez władze sanacyjne wyjechał w 1927 r. do ZSRR, gdzie pracował w Instytucie Historii Akademii Nauk ZSRR i wykładał historię na Uniwersytecie, oprócz tego opracowywał polonica w Encyklopedii Radzieckiej.

LUDWIK KRZYWICKI (1859—1941), senior ruchu socjalistycznego w Polsce, niezwykle pracowity i wszechstronny uczonek, autor ponad 2000 prac i artykułów, najwybitniejszy przedstawiciel polskich nauk społecznych na przełomie XIX i XX w. (pomnik z brązu na Wzgórzu Zamkowym przy Towarzystwie Naukowym Płockim).

ANTONI JULIAN NOWOWIEJSKI (1858—1941), arcybiskup, restaurator zabytkowej katedry, autor szeregu dzieł naukowych m. in. „Płock — monografia historyczna”, honorowy obywatel Płocka i honorowy członek Towarzystwa Naukowego Płockiego, zamordowany w hitlerowskim obozie koncentracyjnym w Działdowie (pomnik-płaskorzeźba z brązu w bazylice katedralnej w kaplicy św. Zygmunta).

EDMUND PŁOSKI (1859—1942), prawnik, działacz ruchu robotniczego jeden z przywódców I „Proletariatu”, bliski współpracownik Ludwika Waryńskiego, skazany w procesie proletariatszyków w 1885 roku na 13 lat katorgi na Sachalinie.

ALEKSANDER MACIESZA (1875—1945), lekarz, nauczyciel, działacz społeczny, autor około 200 prac z dziedziny antropologii, higieny, statystyki, historii fotografii polskiej i regionalizmu. W 1907 r. wznowił działalność Towarzystwa Naukowego Płockiego i kierował nim jako prezes przez 38 lat.

WINCENTY KĘPCZYŃSKI (1893—1955), rzemieślnik (kołodziej), zasłużony dla ruchu robotniczego i klasowych związków zawodowych, wybitny działacz Polskiej Partii Socjalistycznej. W latach 1919—1939 członek Rady Miejskiej i Zarządu Miejskiego. Więzień hitlerowskiego obozu koncentracyjnego w Dachau (1940—1945), poseł Ziemi Płockiej na Sejm w latach międzywojennych i w Polsce Ludowej.

FAUSTYN PIASEK (1877—1955), nauczyciel szkół plockich, szczególnie w Państwowym Seminarium Nauczycielskim Męskim im. Bolesława Krzywoustego, muzyk-instrumentalista, kompozytor, dramaturg, poeta, wynałazca

i racjonalizator, a także rzeźbiarz i malarz. Wybitne zasługi położył w dziedzinie popularyzacji kultury muzycznej, zyskując rozgłos jako twórca uproszczonej metody trójdźwiękowej. Prezes Płockiego Towarzystwa Muzycznego. Pierwszy kierownik (po II wojnie światowej) płockiego Wydziału Kultury i Sztuki, a następnie dyrektor Szkoły Muzycznej.

WŁADYSŁAW BRONIEWSKI (1897—1962), najwybitniejszy poeta polskiego ruchu robotniczego, autor poematów i wierszy m. in. o tematyce płockiej, honorowy obywatel Płocka i honorowy członek Towarzystwa Naukowego Płockiego (pomnik z brązu przy placu Obróńców Warszawy).

WACŁAW LACHMAN (1880—1963), wybitny muzyk i kompozytor, założyciel i długoletni kierownik Towarzystwa Śpiewaczego „Harfa”, który śpiewał m. in. w Warszawie w czasie powstania w 1944 r. Po II wojnie światowej zasłużył się przy odbudowie i rozwoju kultury muzycznej w Polsce Ludowej. Honorowy obywatel Płocka.

HENRYK PNIEWSKI (1881—1967), pedagog-matematyk, senior płockich nauczycieli, wychowawca kilku pokoleń młodzieży, zasłużony przy organizacji szkolnictwa w Płocku w okresie I wojny światowej, w szczególności Gimnazjum Polskiej Macierzy Szkolnej, przekształconego później w Gimnazjum im. Marszałka Stanisława Małachowskiego.

TADEUSZ GIERZYŃSKI (1905—1968), prawnik — adwokat, poseł Ziemi Płockiej na Sejm, członek władz naczelnych Stronnictwa Demokratycznego, prezes Towarzystwa Naukowego Płockiego w latach 1957—1968, współzałożyciel i prezes Mazowieckiego Towarzystwa Kultury, zasłużony dla rozwoju gospodarczego i kulturalnego Mazowsza i Płocka. M. in. przyczynił się do lokalizacji w Płocku Mazowieckich Zakładów Rafineryjnych i Petrochemicznych oraz zainicjował przebudowę Zamku Książąt Mazowieckich na siedzibę Muzeum Mazowieckiego.

MARCIN KACPRZAK (1888—1968), uczestnik strajku szkolnego w 1905 r., wybitny lekarz

i uczyony, długoletni rektor Akademii Medycznej w Warszawie, współtwórca Światowej Organizacji Zdrowia (WHO), autor ponad 400 prac naukowych i popularyzatorskich, honorowy obywatel Płocka i honorowy członek Towarzystwa Naukowego Płockiego.

ROMAN LUTYŃSKI (1887—1968), uczestnik strajku szkolnego w 1905 r., nauczyciel i adwokat, działacz niepodległościowy, społeczny i kulturalny oraz ruchu ludowego na Mazowszu Płockim, prezes Towarzystwa Naukowego Płockiego w latach 1950—1957, zasłużony obrońca jego egzystencji w trudnym okresie centralizacji nauki.

JULIUSZ KAWIECKI (1895—1973), prawnik, sędzia-hipotekariusz, mistrz Polski w wioślarstwie, zasłużony prezes w latach 1952—1973 Płockiego Towarzystwa Wioślarskiego „Budowlani” — najstarszego klubu sportowego w Płocku, jednego z najstarszych w Polsce. Działacz ruchu oporu w czasie okupacji hitlerowskiej.

★

Przedstawiony powyżej poczet wybitnych Płoczan na pewno nie jest kompletny. Do zadań historyków należy dalsze jego rozszerzenie i uzupełnienie. Wymieniając nazwiska ludzi, których szczególne zasługi dla miasta, kraju, nauki i kultury zostały już zbadane i powszechnie uznane, chcę podkreślić znaczenie czynnika ludzkiego w tworzeniu nowych wartości materialnych i duchowych. Ponadto pragnę zwrócić uwagę na znaczenie jednostek wybitnych w ciągłości rozwoju społeczności lokalnej. Odwoływanie się do dzieł i zasług ludzi, którzy w danej miejscowości urodzili się, czy działali ma ogromny wpływ wychowawczy na potomnych. Tak też i przy rozpatrywaniu współczesnych dziejów Płocka, szukaniu źródeł jego dynamicznego i wszechstronnego rozwoju nie można pominąć tego ważnego czynnika, jakim jest patriotyzm lokalny, mający swe źródło w bogatej tradycji, na którą składają się m. in. zasługi wybitnych przodków.